

ПРИКМЕТНИКИ В ПРОФЕСІЙНОМУ МОВЛЕННІ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

© Бондаренко Т. С.

План

Прикметник як частина мови

А) групи прикметників за значенням;

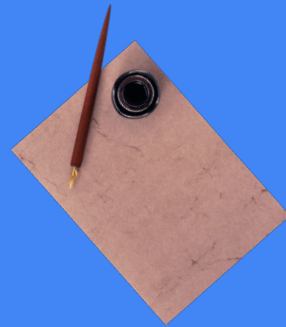
Б) способи творення ступенів порівняння прикметників;

В) відмінювання прикметників;

Г) творення прикметників;

Ґ) написання прізвищ прикметникової форми;

Д) правопис складних прикметників.

Прикметник - це самостійна частина мови, що називає ознаку предмета і відповідає на питання *який? яка? яке? які? чий? чия? чиє? чиї?*

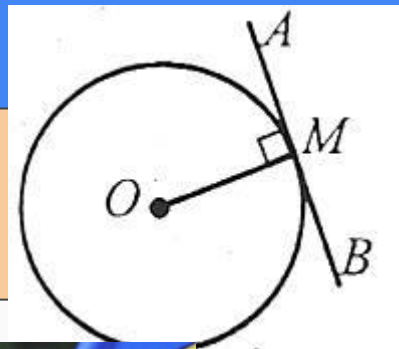
Він граматично залежить від іменника. Іменник може бути без означення, а прикметник – тільки з іменником.

Субстантивація

Черговий

Дотична

Чайна

Військовий

Практичний блок

Визначте, до якої частини мови належать виділені в реченнях слова: 1) *Перша відома письмова згадка про **Рівне**, як один з населених пунктів Галицько-Волинського князівства, датована 1283 р.*

2) *Мій **старший** брат - справжній геній!*

3) ***Знайома** подруга Івана стверджує, що везіння не існує.*

4) ***Майбутнє** нації залежить виключно від кожного з нас!*

5) *Два **хитрих** мудрого не переважають.*

Групи прикметників за значенням

Якісні

*грунтовний, головний,
здібний, ефективний,
толерантний*

Відносні

*державний, обласний,
податковий, приватний,
регіональний*

Присвійні

*батьків, материн,
сестрин, Іванів, Нінин*

Способи творення ступенів порівняння прикметників

Якісні прикметники мають ступені порівняння

Вищий

проста форма
(аналітична)

складена
форма
(синтетична)

Найвищий

проста форма
(аналітична)

складена форма
(синтетична)

Вищий ступінь порівняння прикметників

Проста форма:
основа прикм. + ш
(іш) = *красивіший,*
ефективніший

~~більш
далекоглядніший~~

Складена форма:
більш / менш +
прикметник = *більш*
красивий, менш
ефективний

Найвищий ступінь порівняння прикметників

Проста форма:
най- + основа
прикм. + ш (іш) =
найкрасивіший,
најефективніший

Складена форма:
найбільш / найменш
+ основа прикм. =
найбільш красивий,
найменш ефективний

~~*найменш*
далекоглядніший~~

Практичний блок

Виправіть помилки в запропонованих словосполученнях:

більш розумніший, менш делікатний, більш дерев'яний, найбільш близький, найменш кращий, найзручніший, як найбільший, найменш приємне, більш глибокий.

Російський варіант	Український варіант
профессиональный	професійний (від професія) професіональний (від професіонал)
дифференциальный	диференційний (від диференція) диференціальний (від диференціал)
потенциальный	потенційний (від потенція) потенціальний (від потенціал)
принципиальный	принциповий (а не принципіальний)
всего доброго	на все добре, усього доброго
достоин(йна, йны) внимания	вартий уваги, заслуговувати на увагу (уваги)
приемлемые условия	Прийнятні умови

<i>Російський варіант</i>	<i>Суржиковий варіант</i>	<i>Український варіант</i>
<i>учебный процесс</i>	учбовий процес	<i>навчальний процес</i>
<i>вуз (высшее учебное заведение)</i>	вуз (вищий учбовий заклад)	<i>заклад вищої освіти</i>
<i>учебный центр</i>	учбовий центр	<i>навчальний центр</i>
<i>на самом высоком уровне</i>	на самому високому рівні	<i>на найвищому рівні</i>
<i>следующий вопрос</i>	слідуюче питання	<i>наступне питання</i>

Відмінювання прикметників

У художньому, розмовному, епістолярному стилях допускається використання нестягненої форми прикметників: *зеленеє поле, добрії люди, високії гори*, що **є абсолютно неприпустимим для офіційно-ділового стилю.**

Способи творення прикметників

Префіксальний:

*кращий -
найкращий; без
голоса -
безголосий.*

Суфіксальний:

*гнути - гнучкий;
зима - зимовий;
білий - біленький;
учора - вчорашній.*

Префіксально- суфіксальний:

*при березі -
прибережний*

Основоскладання:

*кислий і солодкий -
кисло-солодкий;
довгі ноги -
довгоногий;
сорок років -
сорокарічний.*

Практичний блок

Утворіть прикметники у чоловічому роді однини від слів та словосполучень:

німецький	згаданий	шестиповерховий	конусоподібний
сировинний	загальноосвітній	радіофізичний	придорожній
сіро-блакитний			

Написання прізвищ прикметникової форми

- Жіночі прізвища на *-а*, *-я* і чоловічі прізвища на *-ий*, *-ій* відмінюються, як відповідні прикметники: *Трошина* — *Трошиної*, *Трошиній*;
- Прізвища чоловічого роду у М. в. мають варіантні форми: *при Мостовому* (*при Мостовім*);
- У непрямих відмінках прізвищ на *-ів* суфіксальне *-і* може зберігатися або переходити в *е* або *о*: *Степанків* — *Степанкова* (*-ківа*), *Степанкову* (*-ківу*), *Степанкова* (*-ківа*), *Степанковим* (*-ківим*), *при Степанкові* (*-ківі*, *-у*).

Пишемо е:

- після букв, що позначають **приголосні звуки**: *Кузнецов, Степанов, Лермонтов*;
- у суфіксі **-ев**: після ***ц, р*** та букв, що позначають **шиплячі**, якщо прізвище утворено від слів, спільних для української та російської мов: *Святцев, Писарев, Нехорошев*.

Пишемо є:

- у середині слова після букв, що позначають **голосні**, після **апострофа** та **м'якого знака**: *Раєвський, Гуляєв, Благоєв, Аляб'єв, Аркадьєв, Колгуєв*;
- якщо в українській мові є **споріднене слово з голосним і**: *Бєлінський (білий), Бєдний (бідний), Сєченов (сікти), Слєпцов (сліпий), але: Лебедєв (бо лебідь — лебедя), Хмельов (хоча хміль — хмелю)*;
- у суфіксах **-єв, -єєв** після **приголосних** (крім шиплячих, *р* та *ц*): *Гордєєв, Ломтєв, Лантєв*.

Пишемо **ьо**:

у середині чи в кінці складу: *Корольов, Семьоркін.*

Пишемо **йо**:

на початку слова і складу: *Йолкін, Бугайов, Воробйов.*

Пишемо **о**:

під наголосом після **ч, ш**: *Грачов, Щипачов, Рогачов.*

Пишемо *и*:

- у суфіксі **-ич** та після **ж, ч, ш, щ**: *Семенкевич, Шимкач*;
- після **ж, ч, ш, щ, ц** перед буквою, що позначає **приголосний**: *Чичиков, Чистяков*;
- в утвореннях від імен, **спільних** для **російської та української мов**: *Борисов, Сидоров, Дмитров, Виноградов, Тихомиров*;
- у префіксі **при-**: *Привалов, Пришвін*;
- у суфіксах **-ик, -ич, -иц, -иш, -ович, -євич**: *Голик, Голицин, Трубласєвич*.

Пишемо *і*:

- на початку слова: *Ілієв, Ільєнко Іванов, Ісаєв*;
- після приголосних (крім шиплячих) у коренях слів і в суфіксах *-ін-, -інськ-*:
Бірюков, Пушкін, Гагарін, Істомін, Кузінський.

Пишемо *ї*:

після букв, що позначають голосні, після апострофа, м'якого знака: *Воїнов, Захар'їн, Ільїн, Троїцьк, Мар'їн, Ананьїно, Стоїн, Раїч.*

Практичний блок

Перекладіть прізвища українською мовою, керуючись правилами правопису:

Петров	Петров	Боровик	Боровик
Сидоров	Сидоров	Городецкий	Городецький
Сургучов	Сургучов	Звягинцев	Звягінцев
Сычов	Сичов	Афанасьев	Афанасьєв
Ильин	Ільїн	Алферов	Алфьоров
Алексеева	Алексєєва	Киселев	Кисельов
Резник	Резнік	Лифарь	Лифарь
Веревкин	Верьовкін	Горький	Горький

Правопис складних прикметників

Разом пишемо:

1. Прикметники, що утворені від між собою залежних слів. Тобто між ними вставити сполучник *і* не можна: *правобережний* (правий берег), *світлолюбний* (любить світло).
2. Прикметники, першою частиною яких є слова *багато, мало, старо, ново, давньо, верхньо, нижньо*: *староболгарський, багатопартійний, давньоукраїнський*.
3. Прикметники, у яких першою частиною є записане словом число: *шестиповерховий, сорокарічний*.
4. Прикметники з префіксами *інтер-, контр-*: *інтерконтекстуальний, контрудар*. **Виняток:** *контр-адмірал*.

Через дефіс пишемо:

1. Прикметники, утворені від незалежних між собою слів. Тобто сполучник *і* між _____ ними _____ вставити _____ можна:
турецько-український (турецький і український), мовно-літературний (мова і література).
2. Назви *відтінків смаку, кольору* та поєднання кольорів: *синьо-зелений, темно-червоний, кисло-солодкий. Виняток: золотогарячий, червоногарячий, жовтогарячий.*
3. Прикметники, у яких першою частиною є *записане цифрами число*: *30-річний.*
4. Назви *проміжних частин* світу: *північно-західний, південно-східний.*
5. Прикметники з першою частиною *воєнно-, військово-*: *воєнно-промисловий, військово-спортивний. Виняток: військовозобов'язаний, військовополонений (тому що ці прикметники стали іменниками).*

Практичний блок

Виправте помилки в складних прикметниках:

південно-східний вітер 😊

українсько англійський словник 😞

синьо-жовтий прапор 😊

давньо-руська мова 😞 *лівобережна Україна* 😊

50річний ювілей 😞 *багатоповерова будівля* 😊

жовто-гарячий стяг 😞

Практична частина

